

"Śmieje się jak diabeł w suchej wierzbie" czyli o sowach w kulturze

Justyna Szulc (Fundacja Akcja Bałtycka, Stacja Badania Wędrówek Ptaków UG)

Katarzyna Rosińska (Fundacja Akcja Bałtycka, Stacja Badania Wędrówek Ptaków UG)

Sowy od najdawniejszych czasów były stworzeniami wobec których ludzie nie byli obojętni. Najstarsze uwiecznione przez człowieka oblicze sowy znajduje się w Jaskini Chauveta i ma ponad 30 tysięcy lat. Od tamtej pory po dziś dzień ptaki te są istotnym elementem ludzkiej kultury i wierzeń. Nocny tryb życia i wyśmienita orientacja w ciemności, bezszelestny lot oraz szpony i ostry dziób służące rozszarpywaniu ofiary – cechy te sprawiły, że praktycznie we wszystkich kulturach sowy kojarzone były z nocą, śmiercią i zaświatami. Wygląd sów, szczególnie szlara przypominająca ludzką twarz sprawiała, że widziano w nich hybrydy ludzi i zwierząt lub demonów. Już w starożytnym Rzymie sowy utożsamiano z wiedźmami, demonami żywiącymi się krwią i zwiastującymi śmierć. Słowiańskie określenie strzyga, pochodzi od łacińskiego *strix*, oznaczającego zarówno sowę jak i czarownicę. Strzygi były jednymi z najbardziej rozpoznawalnych demonów słowiańskiej kultury. Puchacze, puszczyki czy pójdzki możemy odnaleźć również jako element wielu zabobonów z terenu słowiańszczyzny. „Sowa na dachu kwili, umrzeć komuś po chwili”, „Sowa skubie mech, bodaj kowal zdechł” czy „Pójdź pójdź w dołek pod kościół”, to tylko niektóre z polskich przysłów stawiających sowy w niezbyt dobrym świetle. Sowa w kulturze Polski miewała jednak i pozytywne oblicze, o czym wiedzą nieliczni.

Laughs like a devil in a dry poplar tree" – on owl in culture

Since time immemorial humans have been everything but indifferent on the subject of owls. The oldest image of an owl executed by a man is in the Chauvet Cave and is over 30,000 years old. Since then these birds have been an important part of human culture and beliefs. Their nocturnal habits and excellent orientation in the dark, silent flight and sharp beak and claws for tearing up their prey - all these qualities have caused owls to be associated with night, death and the underworld in almost all cultures. Their appearance, especially the facial disk resembling human face resulted in owls being perceived as hybrids of humans and animals or demons. In the ancient Rome owls were identified with witches and demons feasting on blood and heralding death. The Slavic word *strzyga* derives from the Latin *strix* which means both an owl and *a witch*. *Strzygas* were among the most recognizable demons in Slavic culture. The Eurasian Eagle Owl, Tawny Owl and Little Owl can also be found as an element of numerous Slavic superstitions. "You hear the owl's hoot, the death is on the loot", "An owl picks on the moss, there will be a (smiths') life-loss" or the onomatopoeic proverb mocking the little Owls cry and its Polish name *pójdzka* –also a variation on the Polish verb *pójdz* (imperative of "to go") "*Pójdz pójdz w dołek pod kościółek*" ("Go go into a hole in the churchyard") are just a few of the Polish proverbs which do not depict owls in a favourable light. However, these birds did have some positive roles to play in Polish culture, of which fact only a minority of us is aware of.